

**Nota: Resultaten van het archeologisch vooronderzoek aan
het Sint-Teunisplein te Zoersel (n.a.v. AN ID17648)**

**Nick Van Liefferinge
Julie Van Roy**

**Tienen, 2022
Studiebureau Archeologie bv**

Colofon

**Nota: Resultaten van het archeologisch vooronderzoek aan het Sint-Teunisplein te Zoersel
(n.a.v. AN ID17648)**

Projectverantwoordelijke	Annelies De Raymaeker Vanessa Vander Ginst
Erkend archeoloog:	Nick Van Liefferinge
Auteurs:	Nick Van Liefferinge Julie Van Roy
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bv mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

Studiebureau Archeologie bv
Bietenweg 20
3300 Tienen
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2022, Studiebureau Archeologie bv

Inhoud

1. Samenvatting van het bureauonderzoek	p. 2
2. Resultaten van het proefsleuvenonderzoek	p. 6
2.1 Beschrijvend gedeelte	p. 6
2.1.1 Administratieve gegevens	p. 6
2.1.2 Archeologische voorkennis	p. 7
2.1.3 Onderzoekopdracht en vraagstellingen	p. 7
2.1.4 Vooropgestelde onderzoeksmethode en -technieken	p. 8
2.1.5 Afwijkingen t.a.v. de vooropgestelde onderzoeksmethode en -technieken	p. 9
2.2 Interpretatie	p. 11
2.2.1 De bodemprofielen	p. 11
2.2.2 Vindplaatsen met bodemsporen	p. 12
2.2.3 Natuurwetenschappelijke staalnames	p. 14
2.2.4 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied	p. 14
2.2.5 Impactbepaling van de geplande werken op het bodemarchief	p. 14
2.2.6 Beantwoording van de onderzoeksvragen	p. 14
3. Programma van maatregelen	p. 16
3.1 Administratieve gegevens	p. 16
3.2 Gemotiveerd advies	p. 17
3.3 Programma van maatregelen	p. 19
Bibliografie	p. 20
Bijlagen	
Bijlage 1: Overzichtsplan	
Bijlage 2: Foto-inventaris	
Bijlage 3: Sporeninventaris	
Bijlage 4: Vondsteninventaris	
Bijlage 5: Bodemprofielen	

In functie van de aanvraag voor een omgevingsvergunning voor de bouw van appartementen en ééngesinswoningen met parkeerkelder (fig. 1.2 en 1.3) is voor een terrein aan het Sint-Teunisplein in Zoersel (fig. 1.1) een archeologienota (ID 17648)¹ opgesteld door All Archeo bv. Er werd een hoge archeologische verwachting vooropgesteld voor wat betreft (pre)historische vindplaatsen met bodemsporen. Historische kaarten tonen aan dat het terrein (vlakbij de kerk van Sint-Antonius) ook de laatste eeuwen deels bebouwd/bewoond is geweest. In de loop van de 19de en 20ste eeuw werden deze gebouwen (stelselmatig) gesloopt en uiteindelijk werd er een bedrijf van bouwmaterialen (*Van Pelt*) opgericht. Deze relatief recente sloop- en bouwwerkzaamheden kunnen echter structurele verstoringen van het bodemarchief hebben teweeggebracht. Omwille van deze reden werd een lage verwachting voor (goed bewaarde) artefactenvindplaatsen uit de steentijd vooropgesteld.

Het projectgebied maakt deel uit van een grotere ontwikkeling van de terreinen aan het Sint-Teunisplein. Het westelijke gedeelte van de nieuwe woonzone werd reeds archeologisch onderzocht door middel van een proefsleuvenonderzoek. De resultaten van het onderzoek zullen hieronder kort besproken worden.

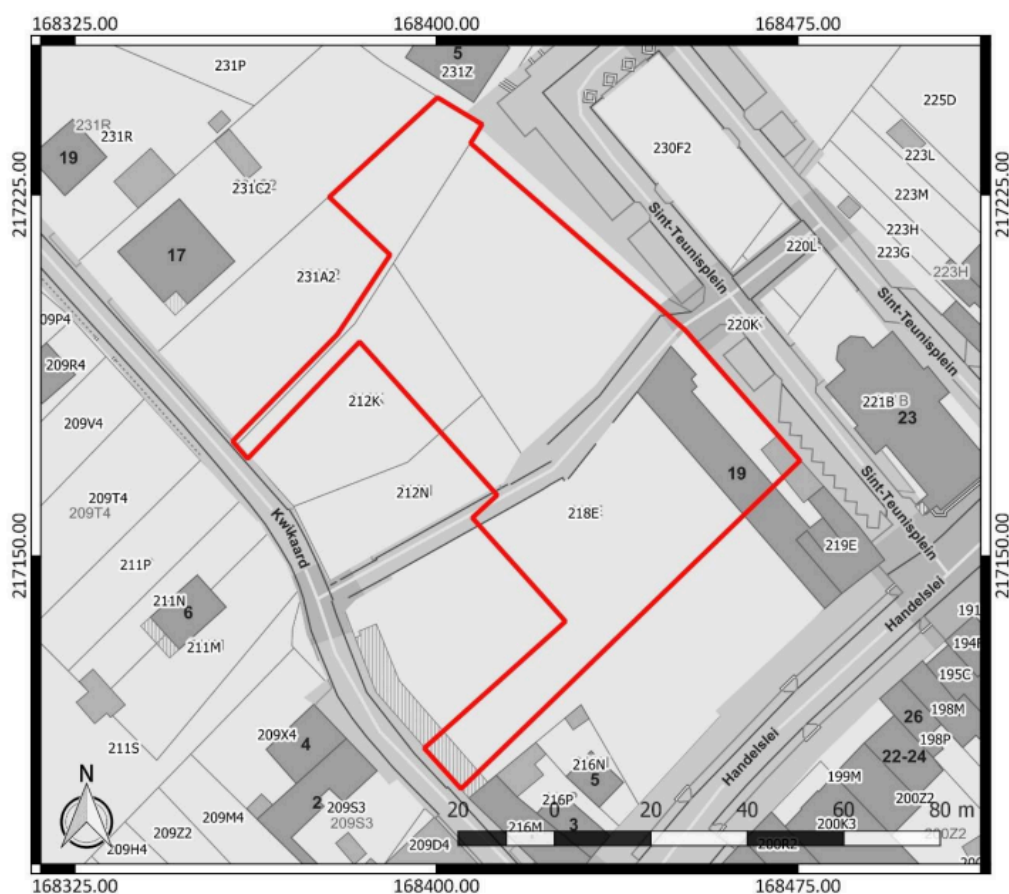

Fig. 1.1: Afbakening van het projectgebied op het kadasterplan (bron: archeologienota ID 17648).

¹ <https://loket.onroenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/17648>

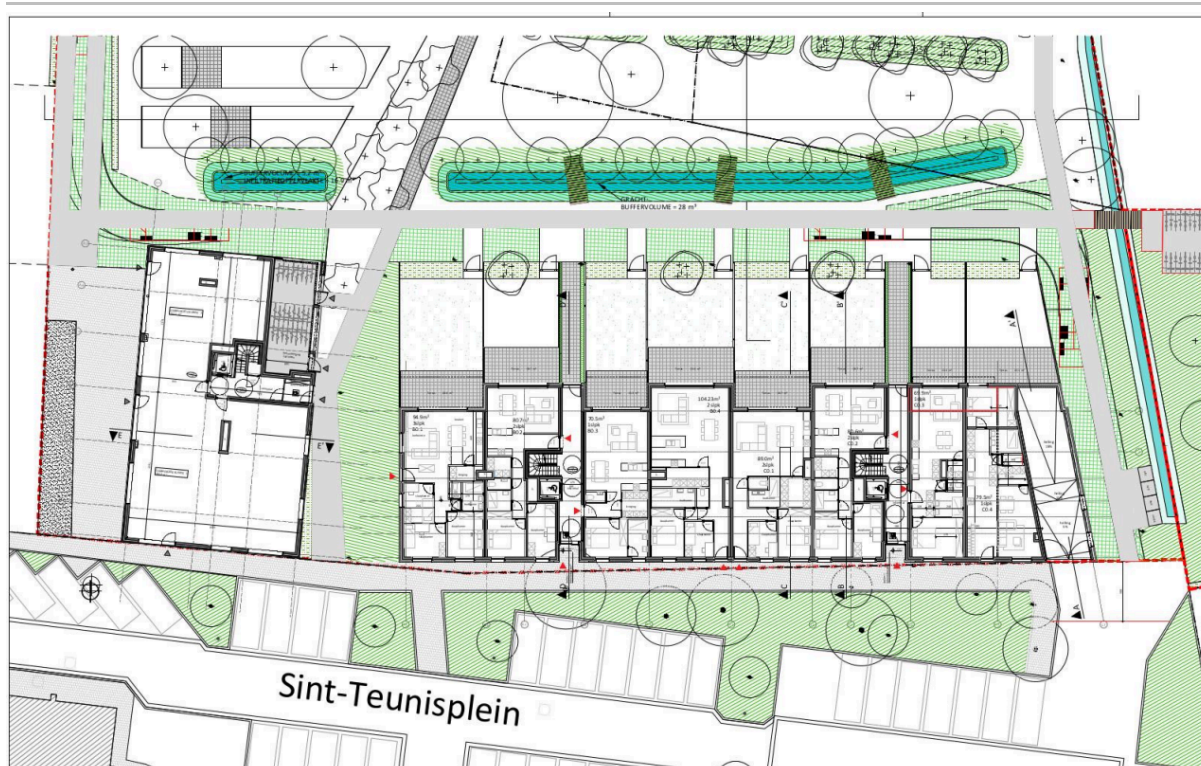

Fig. 1.2: Het inrichtingsplan (gelijkvloers).

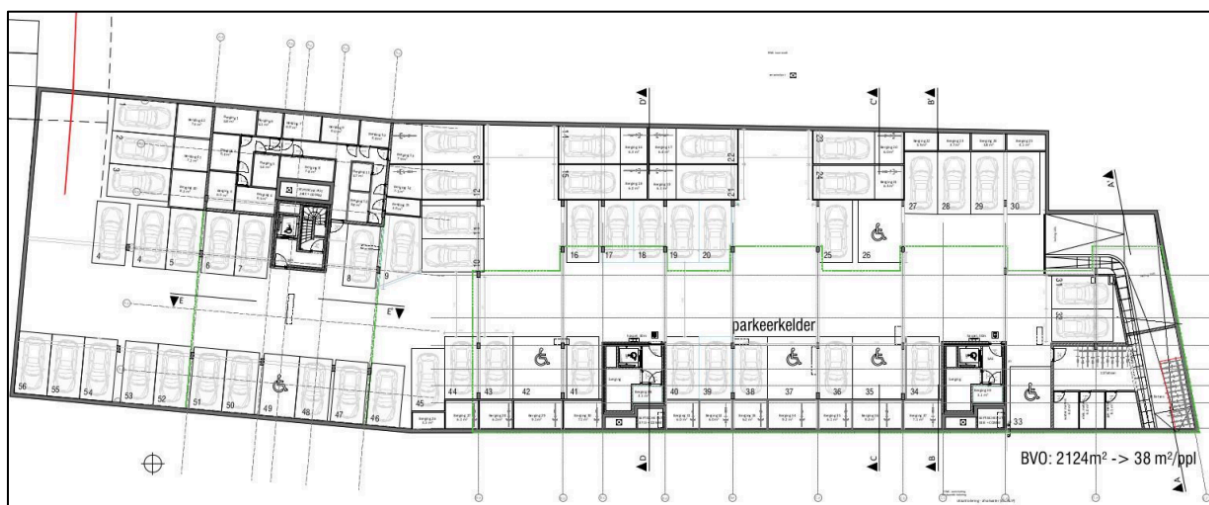

Fig. 1.3 Het inrichtingsplan (parkeerkelder).

Op 18/05/2022 werd een deel van het projectgebied uit archeologienota ID 19965 archeologisch onderzocht door middel van proefsleuven (= fase 1) (fig.1.4). De nota van dit vooronderzoek is inmiddels gepubliceerd.² Er zijn bodemsporen uit de Nieuwe Tijd en Nieuwste Tijd (postmiddeleeuwse periode) en talrijke recente bodemverstoringen aangesneden. Een smalle greppel (S1) kon in verband worden gebracht met een inmiddels verdwenen, 19de eeuwse perceelsgrens. Ter hoogte van proefsleuven 5 t.e.m. 7 werden vondsthoudende sedimentlagen uit de 17de en 18de eeuw waargenomen en geregistreerd. Eén van deze lagen werd oversneden door een reeks van rechthoekige paalkuilen met scherpe spooraflijningen en opvallend witte zandvullingen. De scherpe spooraflijningen

² <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/notas/22597>

en de oversnijdingen wijzen op een recente (20ste eeuwse) datering. Restanten van muurwerk die zouden hebben behoord bij de historische bebouwing op het terrein zijn niet aangetroffen. In het geval van een opgraving zou er geen substantiële datawinst worden gegenereerd (t.o.v. de resultaten van het proefsleuvenonderzoek) wat bijgevolg weinig of geen kenniswinst zou opleveren voor wat betreft de postmiddeleeuwse bewoningsgeschiedenis van het terrein. Er zijn dan ook geen maatregelen voor een opgraving geformuleerd.

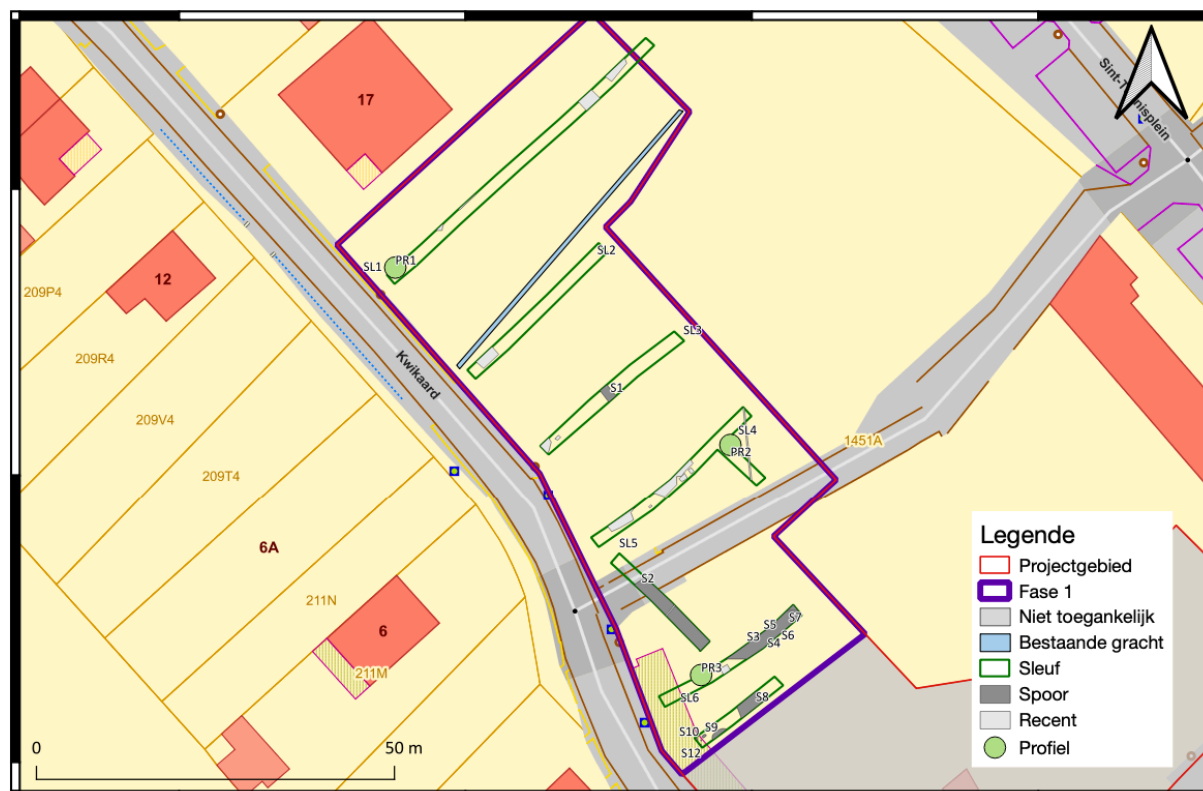
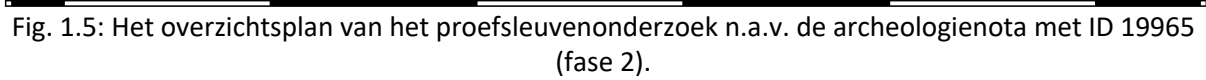

Fig. 1.4: Het overzichtsplan van het proefsleuvenonderzoek n.a.v. de archeologienota met ID 19965 (fase 1).

Op 29/06/2022 werd het resterende deel van het projectgebied uit archeologienota ID 19965 archeologisch onderzocht door middel van proefsleuven (= fase 2) (fig. 1.5).

Onder een intens verstoorte bovengrond en tussen zones met een intens verstoorte ondergrond zijn verspreid bodemsporen van de voormalige 19de/20ste eeuwse bewoning waargenomen. Het gaat om een cluster van kuilen/lagen met sterk wisselende vorm en omvang en een homogene donkergrijze tot zwarte vulling. Sommige spoorvullingen bevatten een representatieve hoeveelheid (fragmentair bewaard) bewoningsafval uit de periode tussen 1850 en 1950. Na de sloop van de voormalige woningen werd op het terrein een bedrijf van bouwmaterialen (firma *Van Pelt*) opgericht, dat inmiddels ook volledig werd gesloopt.

In het geval van verder archeologisch onderzoek (opgraving) zal geen bijkomende substantiële datawinst worden gegenereerd voor het aanvullen van de inmiddels verworven kennis (aanwezigheid van bodemsporen m.b.t. de 19de/20ste eeuwse occupatie van terrein voorafgaand aan de bouw van de firma *Van Pelt*). Er werd dan ook geen programma van maatregelen voor een opgraving opgesteld.

2. Resultaten van het proefsleuvenonderzoek

2.1 Beschrijvend gedeelte

2.1.1 Administratieve gegevens

Projectcode		2022F348
Actoren	Studiebureau Archeologie	OE/ERK/Archeoloog/2015/00002 (bedrijf)
	Nick Van Liefferinge	Erkend archeoloog (OE/ERK/Archeoloog/2016/00111), assistent- bodemkundige, veldwerkleider
	Julie Van Roy	Assistent-archeoloog
Locatie	Provincie	Antwerpen
	Gemeente	Zoersel
	Adres	Sint-Teunisplein z.n.
Kadastrale gegevens		Zoersel, Afd. 3, Sectie I, perc. 218E, 212K, 212N en 231A2 (fig. 2.1)
Oppervlakte geplande werken		5817 m ²
Termijn veldwerk		29/06/2022
Bounding Box	Punt 1	X: 168357 Y: 217101
	Punt 2	X: 168475 Y: 217245
Relevante termen		Proefsleuvenonderzoek, dorpskern, historische bewoning, bodemverstoringen

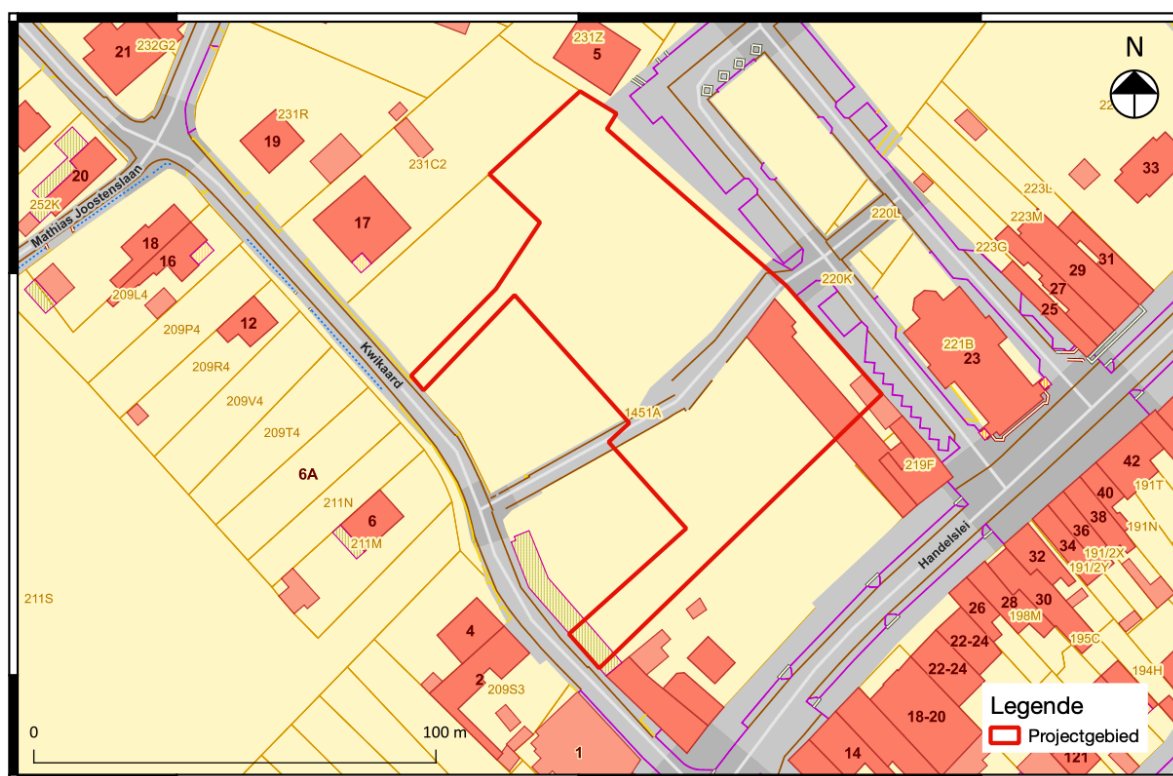

Fig. 2.1: Afbakening van het projectgebied op het kadastralplan.

Fig. 2.2: Luchtfoto uit 2021, met afbakening van het projectgebied.

2.1.2 Archeologische voorkennis

Zie hoofdstuk 1.

2.1.3 Onderzoeksopdracht en vraagstellingen

De doelstelling van het uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem betreft het formuleren van uitspraken omtrent de aan- of afwezigheid van één of meerdere archeologische vindplaatsen en het potentieel op archeologische kennisvermeerdering.

In het programma van maatregelen bij de archeologienota (ID: 17648) zijn de volgende onderzoeksvragen opgenomen:

- *Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveaus?*
- *Waar ligt/lag de hoogste grondwaterspiegel?*
- *Zijn er nog intacte bodems aanwezig?*
- *In hoeverre is de oorspronkelijke bodem (sub)recent verstoord?*
- *Zijn er archeologische sporen aanwezig binnen de grenzen van het projectgebied? Zo ja: Wat is de precieze afbakening ervan in ruimte en tijd?*
- *Wat is het type vindplaats (bewoning, begraving, ...) dat aanwezig is binnen het onderzoeksgebied?*
- *Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen archeologische sporen?*
- *Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen materiële cultuur?*

- *Wat is de potentiële kenniswinst van een eventuele opgraving?*
- *Zijn er sporen aanwezig die inzicht kunnen verschaffen in het ontstaan en de ontwikkeling van de dorpskern van Sint-Antonius en zijn periferie?*
- *Is er mogelijkheid tot behoud in situ en zijn er eventuele maatregelen nodig om aan het behoudsprincipe te voldoen?*
- *Indien behoud in situ van het archeologisch erfgoed onmogelijk of onwenselijk is in het kader van de geplande bodemingrepen: kan een afbakening gemaakt worden van bepaalde delen van het terrein die voorafgaand aan de werkzaamheden moeten onderzocht worden?*

2.1.4 Vooropgestelde onderzoeksmethode en -technieken

Conform de bepalingen van de Code van Goede Praktijk (versie 4.0, hoofdstuk 8.6) worden continue proefsleuven met een breedte van 2 m aangelegd, met een parallelle tussenafstand van max. 15 m t.o.v. elkaar (fig. 2.3). De aanlegdiepte betreft de top van de onverstoorde bodem (= archeologisch relevant niveau) onder de antropogene bovengrond. De dekingsgraad van de proefsleuven bedraagt 10%, aangevuld met kijkvensters met een dekingsgraad van 2,5%. In functie van de waardering van een aangesneden vindplaats met bodemsporen en de beantwoording van de onderzoeksvragen kunnen extra kijkvensters en/of proefsleuven worden aangelegd.

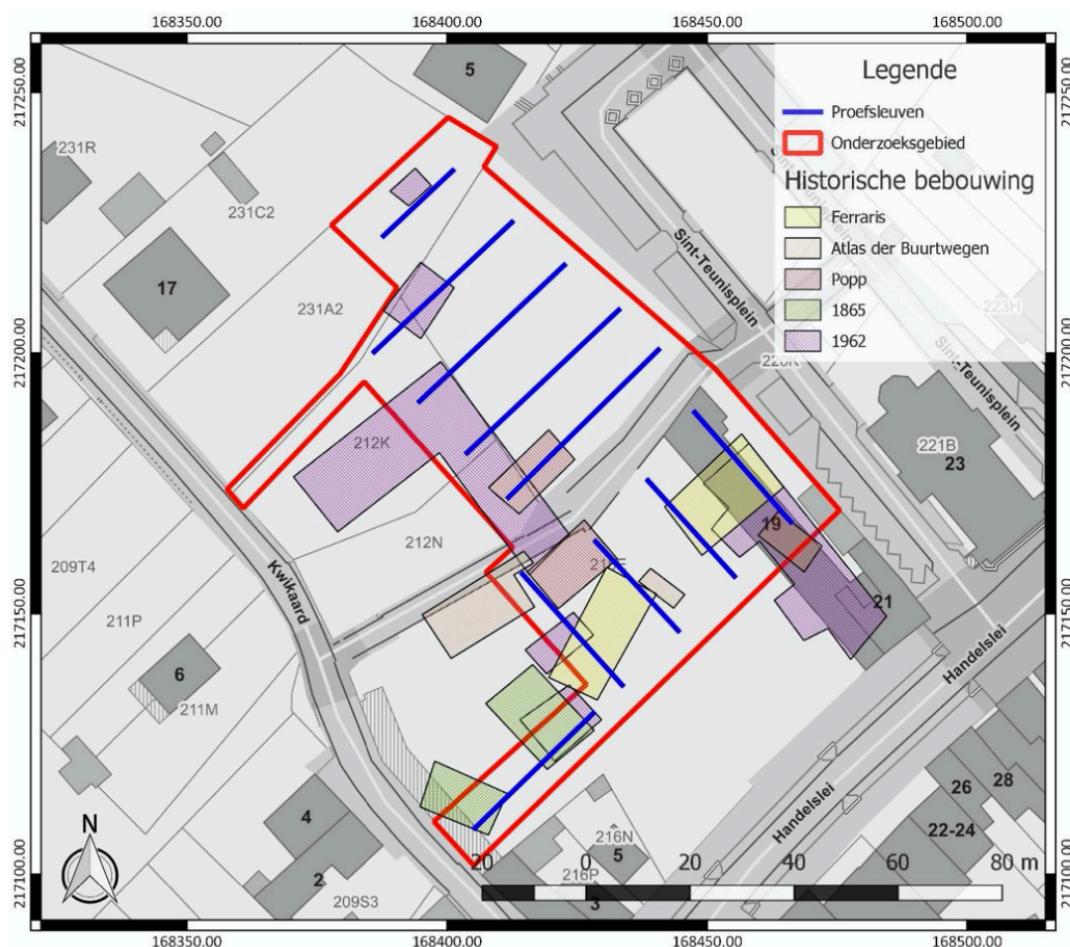

Fig. 2.3: Het vooropgesteld sleuvenplan (bron: archeologienota ID 17648).

2.1.5 Afwijkingen t.a.v. de vooropgestelde onderzoeksmethode en -technieken

Het proefsleuvenonderzoek werd samen met het veldwerk op het aangrenzend terrein (fase 2 van de AN met ID 19965) uitgevoerd. Er werd een doorlopende nummering van de proefsleuven, bodemprofielen en bodemsporen toegepast en eenzelfde projectcode (2022F348) gebruikt. De nummering van de proefsleuven start aldus bij nr. 3.

Er konden in totaal zes proefsleuven met ZW-NO oriëntatie worden aangelegd (fig. 2.5). Hierbij is in totaal 287 m² van het volledige areaal van het projectgebied (5817 m²) onderzocht, wat neerkomt op een dekkingsgraad van 5%. In een zone met werfinrichting (2706 m²) (fig. 2.6) werden geen proefsleuven aangelegd en een beperkt areaal werd eerder al onderzocht (fase 1 van de AN met ID 19965). Binnen het geprospecteerd areaal (2962 m²) bedroeg de dekkingsgraad 10 %. Het archeologisch relevant niveau (aanlegvlak) situeerde zich op een diepte van ca. 60 cm à 90 cm (fig. 2.7), in de top van de onverstoorte moederbodem (C-horizont).

Wegens technische storingen (t.g.v. de aanwezigheid van een werfkraan) konden geen efficiënte/nauwkeurige GPS-metingen worden uitgevoerd. Het volstond echter om de contouren van één relevant bodemspoor (S23) in te meten (zie 2.2.2 Vindplaatsen met bodemsporen).

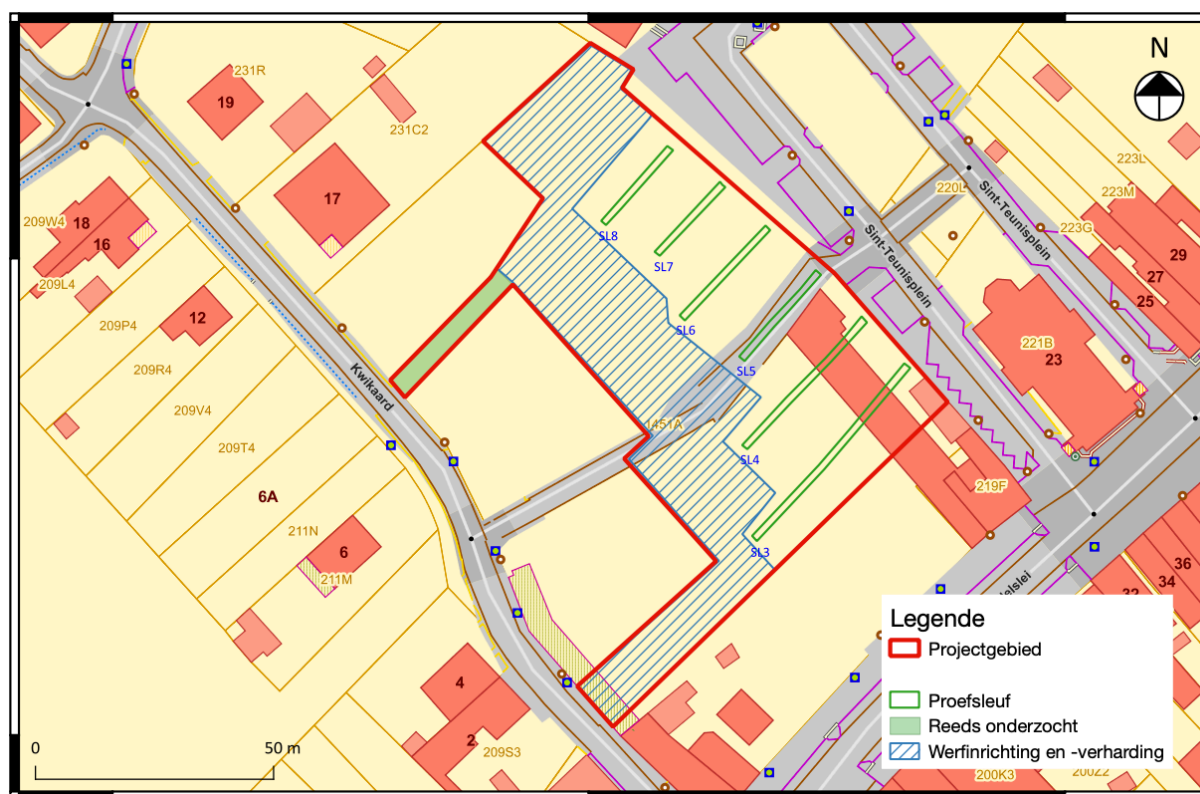

Fig. 2.5: Het sleuvenplan.

Fig. 2.6: Zicht op de verharde werfingang- en inrichting binnen het projectgebied.

Fig. 2.7: Het aanlegvlak in proefsleuf 8.

2.2 Interpretatie

2.2.1 De bodemprofielen

Binnen de contouren van het projectgebied is de bodemopbouw niet gekarteerd (code OB op de bodemkaart = bebouwde gronden). Na extrapolatie van de bodemseries in de onmiddellijke omgeving van het terrein kan alvast een dikke antropogene bovengrond (m-gronden) worden verwacht. Er werd tijdens het proefsleuvenonderzoek één bodemprofiel (PR2) (fig. 2.8) geregistreerd. Dit bodemprofiel wordt in deze nota geïllustreerd (fig. 2.9) en besproken en geldt als referentie voor de lithostratigrafische en bodemkundige opbouw binnen het volledige areaal van het projectgebied.

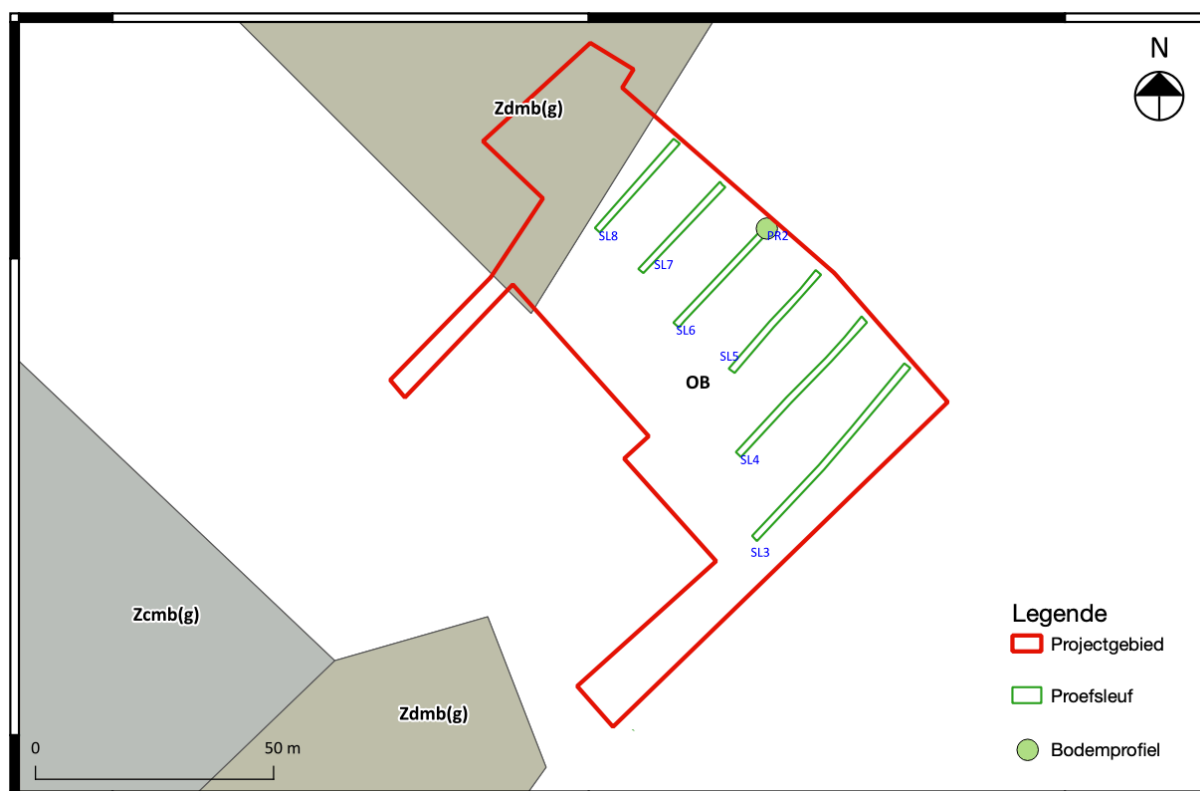

Fig. 2.8: Projectie van de geregistreerde bodemprofielen op de bodemkaart.

De antropogene bovengrond binnen de grenzen van het projectgebied bestaat op de meeste plaatsen louter uit aangevoerd, puinhoudend sediment (HTM). De aanwezigheid van grote hoeveelheden bouwpuin in de bovengrond wordt gelinkt aan het voormalig, inmiddels gesloopt bedrijf van bouwmaterialen (firma *Van Pelt*).

Ter hoogte van het bodemprofiel (PR2) was enkel nog een restant van de HTM-horizont aanwezig, met een dikte van ca. 15 cm. Hieronder waren in de moederbodem (geel zwak lemig zand) duidelijke sporen van een wortelpodzol zichtbaar.

Net onder het contactvlak van de antropogene bovengrond en de moederbodem zijn talrijke archeologische bodemsporen met wisselende vorm en omvang (deels) bewaard gebleven. De kleurtextuur van de vele spoorvullingen wordt omschreven als homogeen donkergrijs tot zwart en komt overeen met de kleurtextuur van de bovenliggende ploeglaag. Grondwater werd frequent waargenomen op een geringe diepte tussen ca. 100 à 120 cm onder het maaiveldniveau. De ongunstige drainage van de gronden vormt een verklaring voor de donkere kleurtexturen (niet-

uitgeloogde organische bijmenging) van de sedimenten van de antropogene bovengrond en de vullingen van de bodemsporen.

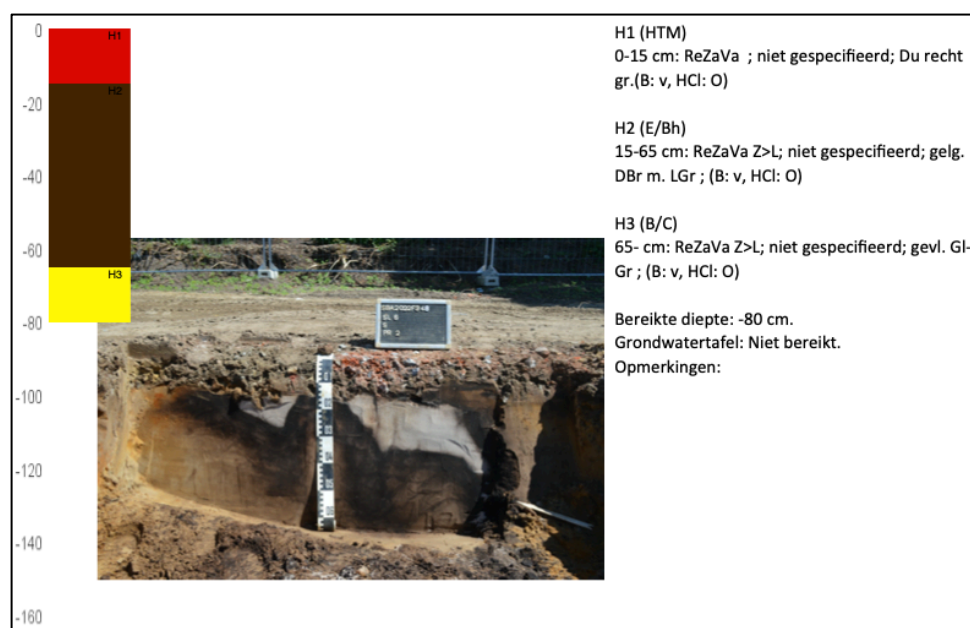

Fig. 2.9: Referentie-bodemprofiel 2 (PR2).

2.2.2 Vindplaatsen met bodemsporen

Onder de (soms intens verstoorde) bovengrond en tussen zones met diepreikende bodemverstoringen zijn ter hoogte van proefsleuf 1 clusters van (afgetopte) bodemsporen met sterk wisselende vormen en afmetingen aangesneden (fig. 2.10).³ Het gaat in alle gevallen om kuilen met scherp afgelijnde, homogene donkergrijze tot zwarte vullingen, wat overeenstemt met de kleur van de (lokaal bewaarde) bovenliggende ploeglaag of Ap-horizont. Sommige vullingen, zoals deze van kuil S23, zijn geassocieerd met representatieve hoeveelheden bewoningsafval uit de periode 1850-1950 (fig. 2.11).⁴ Tot het ingezameld vondstmateriaal behoren een rand- en bodemfragment van faïence-aardewerk (met stempel van de manufactuur *Royal Boch*), een bierglas en vier glazen deksels (van glazen potten). De volledige sporencluster en het hiermee geassocieerde vondstmateriaal vormt het relict van de voormalige laat 19de/vroeg 20ste eeuwse bewoning met hiermee samenhangende achtererf- en/of tuingerelateerde activiteiten die aan de bouw van de firma *Van Pelt* voorafging. Deze waarnemingen zijn volledig in overeenstemming met de resultaten van de proefsleuvenonderzoeken op de aangrenzende delen van het terrein.

³ Wegens technische storingen (t.g.v. de aanwezigheid van een werfkraan) konden geen efficiënte/nauwkeurige GPS-metingen worden uitgevoerd. Het volstond echter om de contouren van één relevant bodemspoor (S23) in te meten.

⁴ Deze dateringsvork was eerder gebaseerd op diagnostisch vondstmateriaal (Belgische munten en een fles) uit kuil/laag S21B, aangetroffen tijdens het proefsleuvenonderzoek op het aangrenzend terrein (= fase 2 van de AN met ID 19965).

Fig. 2.10: Een cluster van (afgetopte) bodemsporen (kuilen) in proefsleuf 5 vormt een relict van de bewoningsfase uit de periode 1850-1950.

Fig. 2.11: Het laat 19de/vroeg 20ste eeuwse vondstmateriaal uit de vulling van kuil S23.

2.2.3 Natuurwetenschappelijke staalnames

Er zijn geen staalnames genomen in functie van natuurwetenschappelijk onderzoek.

2.2.4 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied

Onder een intens verstoorde bovengrond en tussen zones met een intens verstoorde ondergrond zijn verspreid over het volledige areaal bodemsporen van de voormalige 19de/20ste eeuwse bewoning waargenomen. Het gaat om een cluster van kuilen/lagen met sterk wisselende vorm en omvang en een homogene donkergrijze tot zwarte vulling. De donkere kleurtextuur is te wijten aan een niet-uitgeleogde organische bijmenging, wellicht ten gevolge van de slechte waterhuishouding van de gronden. Sommige spoorvullingen bevatten een representatieve hoeveelheid (fragmentair bewaard) bewoningsafval uit de periode tussen 1850 en 1950. Na de sloop van de voormalige woningen werd op het terrein een bedrijf van bouwmaterialen (firma *Van Pelt*) opgericht, dat inmiddels ook volledig werd gesloopt.

2.2.5 Impactbepaling van de geplande werken op het bodemarchief

De geplande graafwerkzaamheden bij de verkaveling zullen ingrijpen op een in kwalitatief opzicht beperkt en lokaal intens verstoord bodemarchief. In het geval van verder archeologisch onderzoek (opgraving) zal geen bijkomende substantiële datawinst worden gegenereerd voor het aanvullen van de inmiddels verworven kennis (aanwezigheid van bodemsporen m.b.t. de 19de/20ste eeuwse occupatie van terrein voorafgaand aan de bouw van de firma *Van Pelt*). Er zal bijgevolg geen programma van maatregelen voor een opgraving worden opgesteld.

2.2.6 Beantwoording van de onderzoeksvragen

Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveaus?

Het archeologisch relevant niveau situeert zich in de top van de moederbodem (C-horizont) onder de antropogene bovengrond, bestaande uit een HTM/Ap-horizont. Dit niveau fluctueert tussen 60 à 90 cm onder het maaiveldniveau.

Waar ligt/lag de hoogste grondwaterspiegel?

Grondwater werd waargenomen op een diepte tussen 100 cm à 120 cm.

Zijn er nog intacte bodems aanwezig?

De antropogene bovengrond rust rechtstreeks op de moederbodem (C-horizont). Er zijn geen intacte horizontsequenties van een (paleo)bodem vastgesteld.

In hoeverre is de oorspronkelijke bodem (sub)recent verstoord?

De antropogene bovengrond (van oorsprong een dikke bovengrond bestaande uit ploeglagen) is intens verstoord en aangevuld/vervangen door een laag met bouwpuin (HTM).

Zijn er archeologische sporen aanwezig binnen de grenzen van het projectgebied? Zo ja: Wat is de precieze afbakening ervan in ruimte en tijd?

Wat is het type vindplaats (bewoning, begraving, ...) dat aanwezig is binnen het onderzoeksgebied?

Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen archeologische sporen?

Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen materiële cultuur?

Onder een intens verstoorde bovengrond zijn verspreid over het volledige areaal bodemsporen van de voormalige 19de/20ste eeuwse bewoning waargenomen. Het gaat om een cluster van kuilen/lagen met sterk wisselende vorm en omvang en een homogene donkergrijze tot zwarte vulling. De donkere kleurtextuur is te wijten aan een niet-uitgeploegde organische bijmenging, wellicht ten gevolge van de slechte waterhuishouding van de gronden. Sommige spoorvullingen bevatten een representatieve hoeveelheid (fragmentair bewaard) bewoningsafval uit de periode tussen 1850 en 1950. Na de sloop van de voormalige woningen werd op het terrein een bedrijf van bouwmaterialen (firma *Van Pelt*) opgericht, dat inmiddels ook volledig werd gesloopt.

Wat is de potentiële kenniswinst van een eventuele opgraving?

In het geval van verder archeologisch onderzoek (opgraving) zal geen bijkomende substantiële datawinst worden gegenereerd voor het aanvullen van de inmiddels verworven kennis (aanwezigheid van bodemsporen m.b.t. de 19de/20ste eeuwse occupatie van terrein voorafgaand aan de bouw van de firma *Van Pelt*).

Zijn er sporen aanwezig die inzicht kunnen verschaffen in het ontstaan en de ontwikkeling van de dorpskern van Sint-Antonius en zijn periferie?

Er zijn enkel bodemsporen uit de bewoningsfase tussen 1850 en 1950 waargenomen en geregistreerd. Oudere bodemsporen die een inzicht kunnen verschaffen in het ontstaan en de ontwikkeling van de dorpskern van Sint-Antonius (en zijn periferie) zijn niet aangetroffen.

Is er mogelijkheid tot behoud in situ en zijn er eventuele maatregelen nodig om aan het behoudsprincipe te voldoen?

Indien behoud in situ van het archeologisch erfgoed onmogelijk of onwenselijk is in het kader van de geplande bodemingrepen: kan een afbakening gemaakt worden van bepaalde delen van het terrein die voorafgaand aan de werkzaamheden moeten onderzocht worden?

Niet van toepassing.

Bibliografie

<https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/17648>

<https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/22597>